

På sporet af globaliseringen

En velargumenteret og tankevækkende bog om udsigterne for klodens fremtid

Jørgen Steen Nielsen: Fra frihedens slagmarker – i Kina, Indien og Afrika. Informations Forlag 2004. 463 s. 298 kr.

Af Rune Haahr Petersen

At Jørgen Steen Nielsen er en dygtig skribent med et oprigtigt samfundsengagement, bør ikke komme bag på nogen, der bare lejlighedsvis læser *Information*, avisen hvor han fra 1995 til 2002 var chefredaktør. Begge dyder kommer til udfoldelse i denne bog, der beskriver forfatterens rejse til Kina, Indien og Kenya på sporet af globaliseringen og dens socio-økonomiske og miljømæssige konsekvenser.

Bogen er, skriver Jørgen Steen Nielsen i forordet, affødt af overvejelser, han har gjort sig, siden han i 1993 interviewede Knud Vilby og Per Stig Møller, som dengang var nyligt fratrukket som miljøministre. Der var to hovedtemaer, dels ulighederne i velstand mellem Vesten og resten af verden, dels de miljømæssige udfordringer, som det globale ressourceforbrug ville stille menneskeheden over for i det 21. århundrede. Kunne deltagerne mønstre en vis optimisme med hensyn til udviklingslandenes økonomi, var de til gengæld enige i, at netop en gunstig udvikling på dette område ville have negative og potentielt uoverskuelige konsekvenser på miljøområdet. Ingen kunne frakende udviklingslandene ret til industrialisering og forbrug af naturressourcer, men kunne "man" tillade, at de ødslede med klodens knappe naturressourcer på samme måde, som de vestlige lande havde gjort det? Ja, mente Knud Vilby, og spidsformulerede det, med tilslutning fra Per Stig Møller, således: "selv hvis Jorden går under af, at kineserne begynder at køre lige så meget bil som os andre, så må de gøre det. Og så må jorden gå under" (s. 10).

Debatbog og rejseberetning

Dette tema går som en rød tråd igennem bogen, der både er en debatbog og en rejseberetning, tilsat kritisk samfundsanalytisk journalistik. Forfatteren drager ud for at observere og interviewe sagkyndige dels om udsigterne til økonomisk udvikling i de tre lande, dels om de miljømæssige konsekvenser af en sådan udvikling. I begge tilfælde anlægges et globalt perspektiv: For det økonomiske områdes vedkommende handler det om, hvilke udfordringer og muligheder globaliseringen frembyder for de respektive lande, og på miljøområdet er der hovedfokus på jordklodens og dermed menneskehedens fremtidige ressourcegrundlag.

Rejsedagbogen har til alle tider været lidt af en genre-mæssig bastard, hvor rejsen ofte blot fungerer som anledning/påskud til overvejelser om alt muligt andet. Civilisationskritik i en eller anden form er f.eks. hyppigt forekommende indenfor genren, og det indeholder

bogen da også elementer af, men det bliver aldrig dominerende, blandt andet fordi den er så praksisorienteret: forfatteren interviewer først og fremmest personer, der arbejder med konkrete løsninger på miljø- og fattigdomsproblemer. Og så er det befriende, at bogen kun i begrænset omfang forfalder til en af genrens værste unoder, nemlig den nostalgiske længsel efter en angiveligt uspoleret, autentisk indfødt kultur, som den var, før globaliseringen oversvømmede verden.

Til gengæld lever bogen i et vist omfang op til en anden af rejseberetningens mindre sympatiske genrekonventioner: Der er for megen snik-snak om, hvad der på turen er tilstødt den rejsende af små hændelser og umiddelbare indtryk. At disse oplevelser er nok så interessante for opleveren selv, er ikke ensbetydende med, at de også opleves som betydningsfulde af dem, der får beretningen på anden hånd. Det klassiske eksempel på denne asymmetri er vel den hjemvendte turist, der fremviser sine lysbilleder fra ferien og ikke forstår, hvorfor tilskuerne ikke deler hans begejstring. For bogudgivers vedkommende har man normalt redaktører til at tage den slags i opløbet, men det synes ikke i tilstrækkelig grad at have været tilfældet her. Bogen er alt for lang og kunne have haft stort udbytte af en redaktørs hårde hånd.

Et eksempel: Et helt afsnit – under den dystre titel "Møde med magten" – omhandler noget så banalt som de bureaukratiske standardprocedurer, forfatteren udsættes for på det indiske konsulat i Hong Kong, fordi han ikke har det visum, som ellers er påkrævet for alle indrejsende til Indien. Da Jørgen Steen Nielsen først finder ud af det, kort før han skal flyve til Indien, befinder han sig nu i en noget prekær situation, men han får konsulatpersonalet til at fremskynde processen ved at overbevise dem om, at han "er en vigtig redaktør fra Danmark, som i morgen formiddag har vigtige aftaler med ledende rådgivere for den indiske regering" (s. 143).

En stjernekæde af aktivister og forskere

Som forfatteren selv siger, er det ikke langt fra sandheden, for her viser bogen sig fra sin anden (og bedste) side, nemlig som velforberedt, seriøs samfundsfaglig journalistik. Det er ganske enkelt imponerende, at Jørgen Steen Nielsen har fået aftaler med den stjernekæde af forskere og aktivister, vi møder i bogen: Folk som Jairam Ramesh, mangeårig chefrådgiver for den indiske regering, og selveste M. S. Swaminathan, hovedmanden bag Den grønne Revolution i Indien. Udover at være "kendte", har de også et fællestræk, som de – som nævnt ovenfor – deler med de fleste af bogens personer, nemlig at de er praktikere. Det er tydeligvis udsagn fra

denne type personer, som forfatteren finder mest relevante for de problemer, bogen tumler med, og det betyder så på den anden side, at de stemmer (gerne betegnet "intellektuelle"), som sædvanligvis har mest medietække (f.eks. Arundhati Roy) glimrer ved deres fravær.

Også mindre ånder møder forfatteren på sin rejse, blandt andre en række danske erhvervsfolk, som er bosat i de respektive lande. I hvert fald én af dem lider af den tropesygdom, som ofte rammer hvide mennesker under længere ophold i de varme lande: en sygdom hvis væsentligste symptomer er dels forestillingen om at besidde et privilegeret indblik i, hvordan de indfødte tænker, dels en rundhåndet vilje til at dele denne viden med os andre – mindre privilegerede – herhjemme. En jysk – men i Kina bosiddende – orangeade-fabrikant forsvarer således massakren på Den Himselfreds Plads i 1989 og belærer en noget forbløffet Jørgen Steen Nielsen om, at de kinesiske myndigheders overgreb ikke blot var "det rigtige"; det var også "i tråd med gammel kinesisk tradition", må vi forstå (s. 97).

Ud over forfatterens flittige interview-aktivitet på selve rejsen vinder bogen yderligere ved de naturlige fordele, der følger af Jørgen Steen Nielsens mangeårige engagement inden for emner som miljø og økonomisk udvikling. Det materiale, forfatteren har indsamlet på sin rejse, bliver således vævet elegant og sømløst sammen med f.eks. interview, som han ved andre lejligheder har foretaget med notabiliteter som Anil Agarwal og Mohammed Yunus. I det sidstnævnte tilfælde måske lige sømløst nok: Jørgen Steen Nielsen befinder sig i Indiens sydligste provins, Tamil Nadu, og kaster sig pludselig ud i et interview med den i Bangladesh bosiddende Yunus, hvilket virker lidt forvirrende for den læser, som prøver at holde styr på rejseruten.

Som nævnt lider bogen under en vis mangel på stringens og redaktionel konsekvens; det bør dog ikke skygges for dens kvaliteter: Vi får lov at møde en lang række interessante personer, og nogle af dem kan ikke undgå at vække en vis optimisme på fremtidens vegne. Jørgen Steen Nielsen fremstår nok selv mest af alt som pessimist, men det er til at leve med, når de pessimistiske udsigter for klodens tilstand fremsættes så velargumenteret og tankevækkende, som det hér er tilfældet.

Rune Haahr Petersen er stud.mag. i historie og informatik ved Aarhus Universitet.